

*Мандзюк О. А.,
кандидат юридичних наук,
Голова Інституту стратегічних ініціатив
Глобальної організації союзницького лідерства*

ДЕТЕРМІНАЦІЯ УСКЛАДНЕННЯ АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИНАМІКОЮ ЗМІН ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ

Анотація. Стаття присвячена детермінації ускладнення аналітичної діяльності динамікою змін інформаційно-комунікативного простору. Надано визначення поняття інформаційно-комунікативного простору як відкритої системи, якій властиві самоорганізація і нерозривний зв'язок із соціальними змінами та деталізація змісту аналітичної та інформаційно-аналітичної діяльності. Виокремлено чинники, що створюють специфічні особливості функціонування інформаційно-комунікативного простору. Представлений авторський підхід до класифікації факторів, що безпосередньо впливають на безпрецедентне ускладнення інформаційно-комунікативного простору. Проаналізовано кожен із факторів окремо.

Ключові слова: інформація, аналітика, аналітична діяльність, інформаційно-комунікативний простір, правове регулювання, фактори ускладнення інформаційно-комунікативного простору.

Постановка проблеми. Концепт «комунікативний простір» увійшов до наукового обігу наприкінці ХХ ст. як міждисциплінарне поняття, що розвивалося у парадигмі теорії комунікації філософами, лінгвістами, соціологами, психологами, фахівцями з публік рілейшенз та діяльності ЗМІ.

Окремо функціонував (до речі, в розумінні деяких науковців продовжує функціонувати) концепт «інформаційний простір». При цьому його умовно розподіляють на світовий та національний. Даючи визначення останньому, В.М. Варенко пропонує розуміти його як «інформаційне середовище, в якому здійснюються інформаційні процеси та інформаційні відносини щодо створення, збирання, відображення, реєстрації, накопичення, збереження, захисту і поширення інформації, інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів, на яке поширюється юрисдикція держави» [1, с. 33–34].

Поява науки інформаціології призвела до певного переформування термінології, адже процеси комунікації нерозривно пов'язані із формуванням і поширенням інформації. Отже, у науковій літературі останнім часом здебільшого прийнято вживати термінологічне сполучення «інформаційно-комунікативний простір».

Окремі аспекти правового регулювання аналітичної діяльності стали об'єктом наукового дослідження таких вчених, як С. Алексєєв, Ф. Брецко, В. Копейчиков, В. Горшенев, О. Зайчук, С. Лисенков, М. Марченко, Н. Оніщенко, П. Рабінович та ін.

На рівні інформаційно-правових відносин окремі аспекти проблеми методологічних засад дослідження аналітичної діяльності у сфері інформаційного права відображені у працях В. Баскакова, В. Варенка, М. Дімчогло, В. Залізняка, Є. Збінського, В. Кір'ян, Б. Кормица, П. Матвієнко, О. Кохановської, В. Ліпкана, О. Логінова, О. Мандзюка, А. Марушака, В. По-

літило, Л. Рудник, О. Стоєцького, І. Сопілко, К. Татарникової, В. Цимбалюка, К. Череповського та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття інформаційно-комунікативного простору базується на розумінні, що такий феномен, яким є інформація, з'являється в результаті її створення, лінгвістичної або візуальної репрезентації через мовні або символічні знаки. У подальшому ця інформація поширюється за допомогою засобів комунікації. Завдання права полягає в тому, щоб утримувати інформаційно-комунікативний простір (принаймні на рівні систем міжнародного або державного) від деструктивних проявів, регулювати правовідносини між суб'єктами в інформаційній сфері, встановлювати режими поширення й доступу до інформації.

Вчені схиляються до думки, що інформаційно-комунікативний простір (ІКП) являє собою відкриту систему, якій властива самоорганізація і нерозривний зв'язок із соціальними змінами [2]. Деякі науковці вважають, що досліджуване поняття цілком збігається з поняттям «медіапростір», а тому вони можуть бути взаємозамінними [3, с. 134]. Ми не погоджуємося з цим повною мірою, оскільки ІКП, нехай і в дещо іншому вигляді, фактично існував ще до появи і широкого поширення інформаційних технологій. Він охоплює усі суспільно значущі сфери життя суспільства.

Так само вважаємо дискусійною тезу про те, що сучасний інформаційно-комунікативний простір існує незалежно від соціальної структури суспільства [3, с. 134]. Таке розуміння суперечить соціальній природі теорії комунікації. Можна казати лише про деяку трансформацію, що спричинило поширення інтернету як транскордонного утворення, проте навіть кількість людей, що мають до нього доступ або хочуть і можуть ним користуватися, зумовлюється соціальною структурою суспільства. За нашими спостереженнями, на показник доступу і користування інформаційними ресурсами може впливати низка факторів, зокрема:

- панування тоталітарного режиму, що штучно створює бар'єри на шляху поширення інформації (наприклад у КНДР);
- низький рівень матеріального статку певної частини соціуму, що не дозволяє мати електронні засоби і користуватися інформаційними технологіями;
- значна кількість у суспільстві людей похилого віку, які віддають перевагу питанням підтримання здоров'я, аніж пошуку новин, мають пріоритети міжособистісного спілкування, навіть якщо іноді воно відбувається на рівні чуток і пліток;
- певний сегмент суспільства, представлений занадто релігійними особами, які свідомо уникають благ цивілізації й обмежують спілкування зі схожими до себе людьми.

Нами перелічені лише окремі чинники, що створюють специфічні особливості функціонування інформаційно-комунікативного простору. Ми навели їх із метою спростувати думку,

що ІКП у розумінні медіапростору існує незалежно від соціальної структури суспільства. Наша позиція полягає в тому, що така залежність не просто існує, а вона безпосередньо формує структуру інформаційно-комунікативного простору в кожній конкретній державі, оскільки від політичних, демографічних, економічних аспектів життєдіяльності суспільства ІКП набуває своєрідного забарвлення та специфічної неповторності.

З метою визначення, як саме трансформація інформаційно-комунікативного простору детермінує зміни аналітичної діяльності, представимо класифікацію факторів, що безпосередньо впливають на безпрецедентне ускладнення ІКП. Оскільки таких факторів існує безліч, є сенс згрупувати їх по найбільш узагальнених ознаках. Розглянемо, на нашу думку, найбільш суттєві.

Глобалізація суспільства. Вона стала можливою лише за умов значного прискорення науково-технічного прогресу із втіленням проектів, які до цього існували лише у фантазіях мрійників. Бурхливий розвиток інформаційних технологій, підвищення потужності транспортних засобів, що дало змогу людям легко пересуватися з мінімізацією шляху у часі, призвели до зростання у геометричній прогресії інтерференції культур, наукових і побутових поглядів, появи певних стандартів мислення, поглядів на спосіб життя (поняття благополуччя, кар'єри, успішності), нової узагальненої системи цінностей, що не обмежується державними кордонами чи національними (ментальними, історичними) установками. У такий спосіб незмінно відбувається умовна руйнація кордонів, денационалізація, а то й втрата національної ідентичності. Спостерігається перетворення національних ринків інформаційних послуг на всесвітні, що створює підстави для введення до наукового обігу поняття «інформаційна глобалізація». У цьому зв'язку буде доречним навести цитату з наукової статті С.Д. Глухарьова: «Практично національного-інформаційно-комунікативного простору у теперішній час не існує. Є простори з більшою або меншою часткою державної участі, але повністю його контролювати не вдається нікому» [3, с. 134]. Така ситуація свідчить про відставання фактичного правового регулювання на рівні кожної окремої держави чи інституцій міжнародного права від реалій буття. Це означає, що законодавці й урядовці не повною мірою розуміють масштаби перетворень, і завдання аналітиків полягає в тому, щоб відстежити основні тенденції, спрогнозувати їх можливі наслідки і запропонувати моделі оптимізації законотворчої й нормотворчої діяльності.

Інформатизація. Ця група чинників нерозривно пов'язана з процесами глобалізації суспільства. Крім того, метафорично інформатизацію можна вважати матір'ю глобалізації. Наша позиція підтверджується й поглядами Н.А. Кузнецової, яка вважає: «Інформатизація веде до створення єдиного світового інформаційного простору, в рамках якого здійснюється споживання інформації, народження, зміна, збереження і найголовніше – обмін між суб'єктами цього простору – людьми, організаціями, державами» [4, с. 32].

Стрімка динаміка розвитку інформаційних технологій призводить до швидкої архаїзації обладнання, програмного й апаратного забезпечення. Ці процеси наочно може уявити навіть пересічний громадянин, далекий від питань інформатизації, на прикладі еволюції від сотових телефонів до смарт-, а згодом і планшетфонів.

Така динаміка зумовлює розв'язання як у масштабах держави, так і на рівні окремого аналітика проблеми навчання, переучування, самовдосконалення й роботи на випередження

в компетентнісному фаховому плані. Це стосується не тільки ІТ-аналітиків, а й усіх осіб, які професійно займаються аналітичною діяльністю, адже без спирання на новітні технології говорити про якісне дослідження не доводиться. Відносимо цей складник структури аналітичної діяльності до особистісної компоненти. З позицій правового регулювання, держава має відстежувати ці аспекти та стимулювати освітню діяльність як на рівні вишів, так і на рівні самостійного навчання (автодидактики). Тим більше, що виникнення такого новітнього напрямку педагогіки, як електронне й дистанційне навчання (e-learning), поява відкритих університетів, електронних бібліотек, доступних навчальних ресурсів відкриває для цього величезні можливості.

Якщо розглядати це питання в аспекті інформаційного поля, то йдеться про навчальний контент, який сам по собі може виступати об'єктом аналітичної діяльності для визначення ступеню впровадження досягнень інформаційної науки і створення рекомендацій з оптимізації змісту освіти й освітньої діяльності загалом. У сучасних умовах ці питання калейдоскопічно висвітлюються у працях науковців-освітян, проте широкомасштабної систематичної аналітичної діяльності в цьому напрямі не проводиться.

Проте поширення інформаційних технологій загострило проблему прав інтелектуальної власності. Нестача матеріальних ресурсів, правовий нігілізм призводять до активного використання «піратського» інформаційного забезпечення. Тож у межах аналітичної діяльності має відбуватися двоаспектний рух: 1) беззаперечний перехід на ліцензійні програмні продукти усіх аналітичних центрів і аналітичних підрозділів державних установ і закладів (управлінський і фінансовий аспект аналітичної діяльності); 2) відстеження масштабів порушення прав інтелектуальної власності в межах держави, вироблення засад для формування єдиної інформаційної політики й удосконалення правових норм і приписів із метою припинення правопорушень у зазначеній сфері (об'єктна та процесуальна компоненти аналітичної діяльності). Аналітики також спроможні розробити механізм подолання хибної громадської думки щодо поблажливого ставлення до несанкціонованого використання інформаційних продуктів. Це можна вважати місією виведення України до категорії інформаційно цивілізованих країн.

Ще одна складова частина аналітичної діяльності набуває нового сенсу завдяки інформатизації. Йдеться про процедури опитування, які є необхідними для створення емпіричної бази дослідження. Якщо раніше опитування здебільшого відбувалося у формі анкетування або ж формалізованого інтерв'ю, то тепер з'явилися можливості масового опитування через електронні ресурси безвідносно місцезнаходження інтерв'юера або часу доби. Урізноманітнилися і його форми: вони, окрім модернізованих опитувальників, що дають змогу у подальшому автоматизувати обробку результатів, можуть проводитися непрямою шляхом – через вивчення громадської думки під час оцінювання вербальної або візуальної інформації у соціальних мережах (так звані «лайки»), коментарях до блогів і твітів. Аналіз цих відомостей дає змогу спрацювати на упередження і спрогнозувати небажані прояви асоціальної поведінки окремих осіб або угруповань.

Загалом інформатизація суттєво впливає на суспільний розподіл праці, створюючи пріоритет праці розумової (до речі, це й передбачали теоретики постіндустріального суспільства), принципово змінює характер самої праці, зокрема аналітичної. Завдяки новітнім інформаційним технологіям стало можливим

створення творчих колективів аналітиків, які мешкають у різних місцях, іноді навіть у різних державах. Та і саме робоче місце аналітика в таких умовах може бути де завгодно, була б відповідна техніка і доступ до інтернет-ресурсів.

Отже, можна зазначити, що інформатизація виступає ядром трансформації інформаційно-комунікативного суспільства і впливає на здійснення аналітичної діяльності практично у всіх аспектах.

Трансформація квантитативних і квалітативних показників сфери інформаційних відносин. Широке поширення інформаційних технологій призвело до суттєвого збільшення обсягів інформації. Як категорія, що підлягає вимірюванню й обрахуванню, ці обсяги можуть бути віднесені до квантитативних показників сфери інформаційних відносин. Тож процеси пошуку, збору, обробки і зберігання необхідної інформації, які є невід'ємною частиною аналітичної діяльності, суттєво ускладнюються. Вони зумовлюють інтенсифікацію праці, необхідність використання певних технологій, які дають змогу охоплювати значні інформаційні потоки.

До квантитативних показників також належать темпи отримання нової інформації. Якщо раніше інформаційні процеси природно уповільнювалися через можливості пошти, редакційні процеси випуску газет і телепередач, то в результаті дії новітніх технологій будь-які новини за лічені хвилини стають відомими громадськості. Тож і в аналітиці виникає потреба в постійному і швидкому оновленні баз даних, миттєвому реагуванні на події, факти, відомості.

Необхідно враховувати й те, що не вся інформація у цих потоках є корисною і достовірною. Значні її обсяги займає реклама, а іноді те, що може вважатися шкідливою інформацією (спам, порнографія тощо). Оцінка таких матеріалів, з точки зору їх наповнення, належить до квалітативних показників. У такий спосіб на аналітиків покладаються функції, які диференціюються залежно від об'єкта дослідження: функція відбору (селекції), перевірки достовірності (верифікація) інформації.

Специфіка квалітативного ракурсу аналітичної діяльності полягає в тому, що вона перебуває у площині семіотики як знакової системи. Варто зазначити, що зазвичай аналітики сфери інформаційних відносин звикли працювати з вербалізованими формами представлення інформації, тобто з текстами. Переорієнтація діяльності, поширення її об'єктних меж має відбуватися з урахуванням появи і швидкого поширення специфічного символічного кластеру ІПК, який утворює своєрідні коди метамови суспільства.

До останнього часу вчені дотримувалися думки, що образи і символи практично не підконтрольні державі [5, с. 223]. Проте нещодавні події в Україні суттєво збільшили питому вагу застосування тих чи інших символів або боротьби з тими, які несуть наповнення, протилежне домінуючій позиції. Так, під час урочистостей із нагоди Дня Державного Прапора 23 серпня 2015 р. Президент України П. Порошенко сказав: «Наш прапор – це більше ніж символ, а часом – важливіший за життя» [6].

Заборона комуністичної та націонал-соціалістичної (нацистської) символіки, передбачена відповідним Законом України, ухваленим Верховною Радою України від 9 квітня 2015 р. [7], ставить перед експертами-аналітиками завдання щодо систематизації й диференціації таких символів, рекомендацій щодо застосування цього Закону, зокрема із дотриманням прав людини. Одразу треба сказати, що зазначений Закон набув широкого резонансу як в Україні, так і за її межами. Виникло чимало проблем щодо його застосування, особливо в частині

символіки комуністичного режиму. Законодавці сюди віднесли не тільки графічні зображення й атрибутику (прапори, серп і молот, плуг (рало), п'ятикутну зірку, пам'ятники), а й музичні твори (гімни СРСР, УРСР), вербалізовані символи (назва комуністичної партії, гасла, написи, цитати осіб, які обіймали керівні посади в КПРС або в КПУ), а також топоніми (назви областей, міст, вулиць, бульварів тощо). П. 3 ст. 4 цього Закону одразу містить перелік, на які випадки не поширюються норми цього акта.

Симптоматично, що, з позицій семіотики, законодавець поширив традиційне символічне поле, включивши до нього і музичні твори. Вочевидь, на його думку, суспільно небезпечним є не сам звуковий ряд і композиція, а ті асоціативні зв'язки, які виникають через прослуховування твору. Це означає, що аналітик, який спеціалізується на сфері інформаційних відносин, займаючись квалітативними аспектами професійної діяльності, має бути компетентним у багатьох галузях і брати до уваги навіть можливі психологічні аспекти сприйняття тих чи інших символів.

Однак у законодавчій діяльності у такому разі висвітлено тільки вершину айсберга. Семіотичне поле є значно ширшим і воно потребує свого осмислення й унормування, якщо потрапляє до площини правовідносин, зокрема інформаційних. Саме від аналітиків залежить, в якому руслі цей процес рухатиметься далі.

Ще один аспект аналітичної діяльності полягає у вивченні дискурсу, під яким розуміється зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками; текст, узятий у подвійному аспекті; мовлення, яке розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах) [8, с. 136–137].

Значення дискурсу добре визначив М. Фуко, який писав: «Дискурс – а цьому не перестав вчити нас історія – це не просто те, через що являють себе світу битви й системи підпорядкування, а й те, заради чого б'ються, те, чим б'ються, влада, якою прагнуть заволодіти» [9, с. 52].

Ми пропонуємо ввести до наукового обігу **авторське поняття дискурсу в аналітичній діяльності, яке інтегрує семіотичні, лінгвістичні, філософські, соціокультурні, психологічні аспекти, на які спирається аналітик під час реконструкції смислів, екстралінгвістичних факторів з урахуванням умов, обставин, взаємовідносин суб'єктів, що дає змогу відтворити підтекст і контекст, комунікативних цілей, найбільш об'єктивної інтерпретації даних і подолання ентропії інформації.**

Враховання у процесі аналітичної діяльності такого аспекту, як дискурс, є вкрай важливим, оскільки інакше будь-яка інформація без спирання на контекст, підтекст, обставини може отримати неправильну інтерпретацію. Проте не можна не зважати на те, що «метою науково-дослідницької діяльності й аналітико-синтетичної переробки інформації є вилучення з документів нових фактів або відомостей, які в цих документах явно не виражені» [10, с. 51]. У такому разі Л.Я. Філіпова та І.В. Захарова проводять паралелі із науково-технічною розвідкою, яка в мирний час не менше 80% інформації отримує «завдяки аналітико-синтетичній переробці відомостей, що добувають із нетаємних джерел – газет, журналів, книг, теле- і радіопередач, матеріалів усесвітньої мережі та ін.» [10, с. 51].

Цікавою в плані дослідження дискурсу є й наукова праця Г.Г. Почепцова, присвячена питанням розвідувальних методів аналізу для систем прийняття рішень [11].

Це означає, що у процесі аналітичної діяльності фахівець має працювати не лише зі змістовною складовою частиною, а й реконструювати цілу низку супроводжувальних факторів, що формують контент і різними шляхами впливають на нього.

Останнім часом з'являються наукові праці, в яких досліджуються контексти, які сприяють поширенню деструктивних асоціальних проявів. Наприклад, досліджується вироблення, поширення і розвиток терористичного дискурсу і його символіка. Так, В.В. Кафтан і Т.В. Найдина стверджують: «Знаково-символьний підхід фіксує семіотичне наповнення терористичного дискурсу» [5, с. 223]. Для роботи з такою інформацією спеціалістів однозначно потрібно мати поглиблені фахові знання.

Отже, ускладнення інформаційно-комунікативного поля можна спостерігати через стрімку зміну кількісних та якісних показників інформації, що принципово змінює сутність процесу аналітичної діяльності.

Зміна каналів і засобів комунікації. Нещодавно основними каналами комунікації були міжособистісне і групове спілкування та засоби масової інформації, включаючи пресу, радіо і телебачення. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується тим, що медіапростір поглинає в себе значну частину інформаційно-комунікативного простору і виступає як чинник найсуттєвішого впливу на громадську думку, формування настроїв, уподобань, системи поглядів. У такий спосіб лідерські позиції засобів масової інформації починають втрачатися. Тож, поява електронних версій газет і журналів є свідченням того, що суспільство рухається вперед і його вже не можуть задовольняти колишні ресурси.

Спостерігається ще одна тенденція, а саме: поступове витіснення міжособистісної традиційної комунікації віртуальним спілкуванням через електронні засоби (скайп), соціальні мережі; набуття форумами і блогами вагомості як новітньої форми поширення інформації й засобів впливу на громадську думку. Комунікація стала не просто масовою, вона стала безмежною.

Це спонукає окремих державних діячів до широкого поширення інформації через соціальні мережі ще до того, як вона стане відома іншим службовим особам. Таке явище має отримати нормативно-правову оцінку, а експерт, який займатиметься вивченням таких інцидентів, має бути, передусім, аналітиком, щоб з'ясувати, чи не містила надана інформація державної таємниці, чи не завдало її оприлюднення шкоди суспільним інтересам.

Так само в умовах здійснення АТО інформація, що передається через інтернет або мобільний зв'язок, може містити певні закриті відомості, суперечити Закону України «Про державну таємницю» [12]. Проведення роз'яснювальної роботи серед особового складу має базуватися на диференціації відомостей, що є результатом аналітичної діяльності.

Зміна каналів і засобів інформації призводить і до того, що у віртуальному комунікативному просторі «друзями» стають люди, які в житті могли навіть ніколи не бачитися. Особа не просто сама розсекречує свої персональні дані (місце і дата народження, освіта і навчальні заклади, в яких вона її здобувала, сімейний стан, родинні й дружні зв'язки), вона потрапляє під вплив, так би мовити, соціального експлібіціонізму: охоче розташовує свої фотографії, місцеперебування, навіть фото їжі, яку споживає. До цього ж ряду можна віднести й повальне

захоплення селфі. Доволі часто у соціальних мережах пропонується пройти напівжартівливі тести, які, в разі необхідності, можуть надати чимало інформації про психологічний портрет особистості. Нерідко тестувальні ресурси дають запит на доступ до усього особистого акаунту. Не розуміючи усієї повноти наслідків, особа часто дає свій дозвіл.

У цього соціального явища, з позицій аналітичної діяльності, може бути кілька аспектів.

По-перше, воно може розглядатися в ракурсі інформаційної безпеки.

По-друге, необхідно враховувати, що до аналітичних засобів вивчення окремих персоналій (наприклад, державних службовців високого рангу або осіб з оточення впливових людей) потрапляє доволі повна, хронологічно вибудована і багатогранна інформація, яка згодом може використовуватися у деструктивних цілях.

По-третє, аналізу можуть піддаватися юридичні колізії, пов'язані з особистим розсекречуванням персональних даних, що виходить за межі юрисдикції Закону України «Про захист персональних даних» [13]. Внаслідок цього дані, що містяться на особистих сторінках, породжують плідну ниву для різного роду зловживань і шахрайства. Тож аналітична діяльність може відбуватися з позицій інтересів правоохоронних органів, а також теоретиків кримінології, зокрема в галузі віктимології.

Соціологи зазначають, що у сучасному інформаційно-комунікативному просторі відбуваються два спрямовані протилежно процеси: «масовізація» спілкування та індивідуалізація комунікативних потреб. Своє ужиткове значення таке явище здобуло в тому, що видавці журналів і власники медіаресурсів відчували потребу у дослідженні окремих фокус-груп. Особливо це стосується закритих платних інтернет-ресурсів, де власники зацікавлені в отриманні прибутків, а тому дають аналітикам замовлення на дослідження тематики, що може викликати інтерес в їх передплатників, визначення авторів, які користуються найбільшою популярністю. Показово, що серед таких авторів, які мають популярність у ділових колах і непогано заробляють на публікаціях, є чимало аналітиків, які надають свої прогнози щодо подальшого розвитку політичних подій, змін у фінансовій і банківській сфері тощо.

Отже, поява принципово нових каналів і засобів комунікації суттєво змінює як спектр аналітичної діяльності, так і її специфіку.

Протиборство інформаційних потоків. Інформаційно-комунікативний простір не є однорідним утворенням. Тут відбувається зіткнення інтересів, зокрема геополітичних, ідеологічних, фінансових та ін. Доречно навести тезу: «Було б неправильно стверджувати, що соціалізація аналітики означає лише соціально позитивні процеси. Інструментальна спрямованість аналітики, що забезпечує прийняття управлінських рішень, розробку сценаріїв дій у складних соціальних обставинах, перетворює її на ефективну соціально-інформаційну технологію, яка дає змогу керувати різними сферами суспільства, маніпулювати людською свідомістю, формувати громадську думку, програмувати певні соціальні реакції» [10, с. 49]. Тобто в умовах активізації боротьби за свідомість кожної окремої особистості відбувається переосмислення принципів пропаганди і суспільного впливу на соціум.

Нещодавно до наукового обігу як терміни активного вжитку увійшли такі сигніфікати, як «інформаційна зброя», «інформаційна операція», «інформаційні війни» тощо. Це є свідченням наростання протиборства в політичній, економічній та інших

сферах, що потребує інформаційної підтримки самого суб'єкта і водночас збору інформації щодо конкурентів, прогнозування можливого розвитку подій. У всесвітньому масштабі фіксується загострення геополітичної конкуренції, що також потребує ґрунтовного аналітичного супроводження. Усе це розширює горизонти аналітики, визначає суттєве зростання потреби в аналітичній діяльності.

Проте поширення негативної інформації про особистість чи певну політичну силу, комерційну структуру, іноді навіть спотворену, недобросовісні методи здійснення конкуренції в інформаційному полі породжують явище, що отримало назву «чорний піар». Він передбачає застосування брудних технологій, що супроводжують виборчі, політичні, комерційні та інші процеси, негативний вплив на оцінку певних особистостей, юридичних осіб, соціальних груп громадськості, формування несприятливого іміджу на персональному, груповому, колективному і державному рівні всупереч об'єктивності.

У такий спосіб можна говорити, що аналітична діяльність набуває конструктивного чи деструктивного характеру залежно від її спрямування. Оскільки деонтологічна складова частини аналітичної діяльності розглядатиметься нами в окремому підрозділі, обмежимося лише означенням проблеми.

Інформаційна безпека. У сучасних умовах загострюється боротьба за більш розвинений інформаційний ресурс, за контроль інформресурсів противника. Суттєво посилюються загрози державного, військового, комерційного шпідіажа. Н. Кузнецова зазначає: «Володіння інформацією є засобом, який дозволяє підсилити свою потужність, а також захистити цінності, включаючи і саму інформацію» [4, с. 32]. Це спонукає до вжиття особливих заходів з охорони і захисту інформації, що віднаходить своє втілення на рівні запровадження особливого правового режиму роботи з інформацією, технічних нормативів і процедур, управлінсько-організаційних аспектів діяльності.

Висновки. Інформаційна безпека детермінує багатоаспектність самої аналітичної діяльності. По-перше, це аналіз контенту на предмет наявності таємниці, можливого інтересу до нього конкурентів. По-друге, особливого режиму організації роботи з інформацією та зберігання відомостей. По-третє, обмежень у комунікації: заборони аналітикам вести позаслужбові розмови з особами, не причетними до роботи, навіть згадувати про сферу й тематику досліджень.

Оскільки питання інформаційної безпеки є доволі повно висвітленими у науковій літературі [14–16] (ця проблематика продовжує активно розроблятися), обмежимося лише окресленням головних аспектів.

Підбиваючи підсумки огляду, яким чином ускладнення інформаційно-комунікативного простору детермінує аналітичну діяльність, зазначимо, що до вивчення цього явища треба підходити системно, глибинно і багатопланово. Проте навіть первинна наукова розвідка цього явища у плані постановки проблеми дає змогу стверджувати, що воно може стати окремою актуальною темою, яка віднайде своє теоретичне й прикладне втілення.

Література:

- Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність: [навч. посіб.] / В.М. Варенко. – К.: Університет «Україна», 2014. – 417 с.
- Худорожков И.В. К вопросу о формировании информационно-коммуникативного пространства / И.В. Худорожков // Гуманитарные исследования. – 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://human.snauka.ru/2012/03/760>.
- Глухарев Д.С. Информационно-коммуникативное пространство в теориях информационного общества / С.Д. Глухарев // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: социальное-гуманитарные науки. – 2013. – Т. 13. – № 2. – С. 133–135.
- Кузнецова Н.А. Влияние процесса глобализации на трансформацию информационно-коммуникативного пространства / Н.А. Кузнецова // Власть. – 2012. – № 12. – С. 31–32.
- Кафтан В.В., Найдина Т.В. Дискурсивные практики современного терроризма в информационно-коммуникативном пространстве / В.В. Кафтан, Т.В. Найдина // Пространство и время. – 2013. – № 3(13). – С. 222–229.
- Наш прапор – це більше ніж символ, а часом – важливіше за життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukt/news/nash_prapor_bilshe_nig_simvol_a_chasom_vaglivishe_zagittya_poroshenko_2087141.
- Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/317-19>.
- Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
- Фуко М. Порядок дискурса / М. Фуко // Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет. – М., 1996. – С. 48–59.
- Філіпова Л.Я., Захарова І.В. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак і процесів / Л.Я. Філіпова, І.В. Захарова // Вісник ХДАК. – 2009. – Випуск 28. – С. 44–52.
- Почепцов Г.Г. Разведывательные методы анализа для системы принятия решений / Г.Г. Почепцов // Теория и практика управления. – 2004. – № 12. – С. 2–6.
- Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. (редакція від 09.08.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/3855-12>.
- Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. (редакція від 21.05.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/2297-17>.
- Ліпкан В.А. Інкорпорація інформаційного законодавства України: [монографія] / В.А. Ліпкан, К.П. Череповський / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2014. – 408 с.
- Ліпкан В.А. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні: [монографія] / В.А. Ліпкан, І.М. Сопілко, В.О. Кір'ян / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2015. – 664 с.
- Ліпкан В.А. Систематизація інформаційного законодавства України: [монографія] / В.А. Ліпкан, В.А. Залізняк / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2012. – 304 с.

Мандзюк О. А. Детерминация осложненной аналитической деятельности динамикой изменений информационно-коммуникационного пространства

Аннотация. Статья посвящена детерминации осложнения аналитической деятельности динамикой изменений информационно-коммуникативного пространства. Дано определение понятия информационно-коммуникативного пространства как открытой системы, которой свойственна самоорганизация, неразрывная связь с социальными изменениями и детализация содержания аналитической и информационно-аналитической деятельности. Выделены факторы, создающие специфические особенности функционирования информационно-коммуникативного пространства. Представлен авторский подход к классификации факторов, непосредственно влияющих на беспрецедентное осложнение информационно-коммуникативного пространства. Проанализирован каждый из факторов в отдельности.

Ключевые слова: информация, аналитика, аналитическая деятельность, информационно-коммуникативное пространство, правовое регулирование, факторы осложнения информационно-коммуникативного пространства.

Mandziuk O. Determination of compatible analytical activities of dynamic changes in space of information and communication

Summary. The article is devoted to the determination of the complication of analytical activity by the dynamics of changes in the information and communicative space. The definition of the concept of information and communicative space as an open system, which is characterized by self-organization and inextricable connection with social changes and the detailed content of analytical and informational-analytical

activity, is given. The factors that create specific features of the functioning of information and communication space are highlighted. The author's approach to the classification of factors directly affecting the unprecedented complication of the information and communicative space is presented. Each factor is analyzed separately.

Key words: information, analytics, analytical activity, information and communication space, legal regulation, factors of complication of information and communication space.